

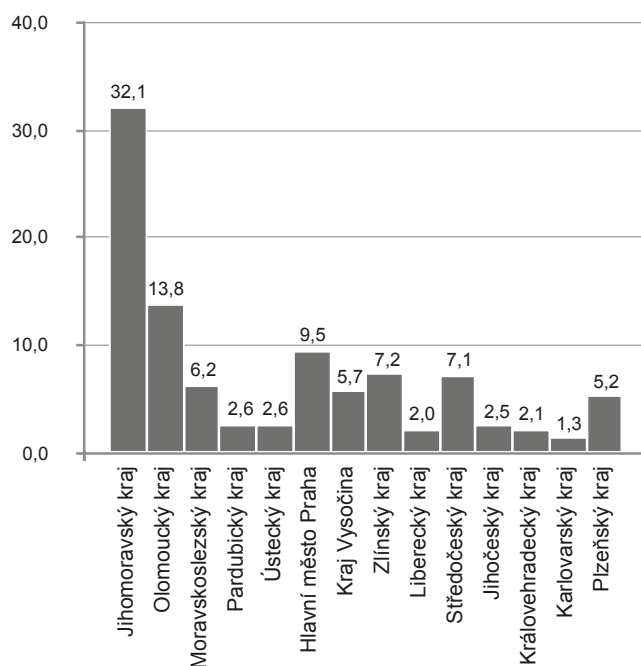
Návštěvnícké centrum Mušov – Brána do Římské říše v roce 2024

Návštěvnícké centrum Mušov – Brána do Římské říše Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. (ARÚB), bylo v roce 2024 otevřeno v běžné provozní době od 29. března do 30. listopadu. V letních měsících jsme zaznamenali znatelný nárůst návštěvnosti oproti předchozím letům – celkem dorazilo 3192 lidí. Za celý rok si expozici prohlédlo téměř 7500 návštěvníků. Nejvyšší návštěvnost byla zaznamenána v měsíci srpnu (2212 osob), červenci (1599 osob) a červnu (793 osob). Většina návštěvníků pocházela z různých krajů České republiky, zejména z Jihomoravského kraje, dále z kraje Olomouckého, Zlínského, Moravskoslezského, Středočeského a z Prahy (graf 1). Zřetelně méně často přijížděli hosté z jiných evropských zemí – například ze Slovenska, Rakouska, Polska nebo Francie, a dokonce i ze Spojených států.

V roce 2024 Návštěvnícké centrum zájemcům opět nabídlo bohatý program od popularizace vědy přes různé jednorázové akce s prvky oživené historie (re-enactment) až po edukační programy určené školám (Mušov 2024) a archeologické procházky v rámci Archeologického léta (AL 2024; Filipová, Zannikos 2024).

Školní edukační programy představují prioritní část naší nabídky a lze konstatovat, že se u školních tříd ze základních a středních škol i gymnázií těší značné oblibě. V roce 2024 školy celkově projevily zájem o realizaci 35 samostatných programů, které dohromady absolvovalo 787 žáků a žákyň s pedagogickým doprovodem. Stále častěji byly mezi nimi zastoupeny třídy ze škol se zaměřením na starověk (např. latinská gymnázia nebo třídy se speciálním tematickým programem). Školní skupiny přijížděly nejvíce z Jihomoravského kraje (Brno a obce v okolí Pasohlávek), poměrně často se k nám však vraceli též školy z Prahy

či Ostravy. Stejně jako v předešlých letech jsou pro edukační programy nejvyhledávanějšími měsíci duben, květen a listopad.

Graf 1. Počet návštěvníků v roce 2024 podle jednotlivých krajů České republiky.

Graph 1. Number of visitors in 2024 by region in the Czech Republic

**MUŠOV
BRÁNA DO ŘÍMSKÉ ŘÍŠE**
ARCHEOLOGICKÉ NÁVŠTĚVNICKÉ CENTRUM

**IN MEDIAS RES
K JÁDRU VĚCI**
Cyklus přednášek pro veřejnost

www.branadorimskerise.cz

VYPLOUVÁME!

... O POHYBU LIDÍ A ZBOŽÍ V ŘÍMSKÉ ŘÍŠI

Mgr. Balázs Komoróczy, Ph.D., Mgr. Tomáš Antoš

Sobota 20. 4. 2024 v 15.00 hod.
v Návštěvníckém centru Mušov – Brána do Římské říše

Přednášku lze navštívit v rámci vstupného do Návštěvníckého centra. Vstup pro občanské spoluprávníky archeologických institucí je zdarma (nutno doložit platnou průkazkou PAS či obdobným dokumentem).

Základním pilířem expanze, vojenské či civilní správy a ekonomické prosperity římského státu byl rychlý a efektivní transport zboží i lidí. V rámci přednášky stručně představíme vybrané archeologické a historické aspekty mobility starověkých Římanů. Vodní a suchozemské cesty, přeprava a dopravní prostředky jsou hlavní tematickou linií letošního programu Návštěvníckého centra Mušov – Brána do Římské říše. Blíže se proto podíváme též na cesty, kudy a jakými prostředky římská armáda mohla pronikat až na naše území a pozveme tím zájemce k řadě dalších atraktivních prezentací, které pro ně chytáme.

Foto: © Mathias Orgeldinger

Archeologický ústav
AV ČR, Brno

Akademie věd
České republiky

STRATEGIE AV21
Společný výzkum ve velkém stánu

Přednáškový cyklus se koná jako výstup projektu Tvůrčí v tvář starověkým Germánům Střední Evropy, který je součástí výzkumného tématu Evropa, kořeny integrace, utváření lokálních, národních a evropských identit (Evropa středověká) programu Strategie AV21. Cyklus je součástí projektu regionální spolupráce Občanská věda v archeologii – udržitelnost a odborné uplatnění výsledků (2022–2024).

Obr. 1. Pozvánka na přednášku R. Tichého v rámci cyklu „In medias res: K jádru věci“. Layout P. Růžičková.

Fig. 1. Invitation to a lecture by R. Tichý as part of the ‘In medias res: To the heart of the matter’ series. Layout by P. Růžičková.

V roce 2024 pokračoval přednáškový cyklus pro veřejnost s názvem „In medias res: K jádru věci“, který se věnuje popularizaci archeologie prostřednictvím prezentace nových výzkumů či dlouhodobých badatelských projektů. V rámci tohoto cyklu zazněly následující přednášky:

- Balázs Komoróczy, Tomáš Antoš: Vyplováme! O pohybu lidí a zboží v Římské říši
- Jakub Knobloch: Císařovy oči a uši
- Radomír Tichý: Proč už tolikrát přes moře na dlabaném člunu (obr. 1)
- Petr Dresler: Detektorová prospekce a systematický výzkum v okolí Pohanska

Přednáškový cyklus se opět konal jako výstup projektu „Tvář v tvář starověkým Germánům střední Evropy“, který je součástí výzkumného tématu „Evropa, kořeny integrace, utváření lokálních, národních a evropských identit“ programu Strategie AV21. V rámci společného projektu regionální spolupráce ARÚB a Jiho-moravského kraje „Občanská věda v archeologii – udržitelnost a odborné uplatnění výsledků“ byly jednotlivé přednášky pojaty také jako edukační programy v Portálu amatérských spolupracovníků Archeologické mapy ČR (AMČR PAS) registrovaných občanských spolupracovníků archeologických institucí v kraji, kteří je mohli navštěvovat zdarma.

Kromě běžné nabídky individuálních prohlídek se v roce 2024 opět uskutečnila série převážně jednodenních tematických akcí. Sezónu odstartoval během velikonočních svátků tematický program inspirovaný právě Velikonocemi. Další akcí byla již tradičně pořádaná muzejní noc, jejímž prostřednictvím se Návštěvnícké centrum zapojuje do populárního celorepublikového Festivalu muzejních nocí. Tento ročník nesl název „Smyslná antika“. Večer zahájil odborník na antickou kulturu Pavel Titz (Národní muzeum Praha) poutavou přednáškou o sexualitě ve starověkém Římě. Atmosféru doplnil koncert barokní hudby v podání hudebníků z Jihoafrické republiky, USA a souboru Plaisirs de Musique pod vedením Jana Čižmáře a Marty Kratochvílové, který byl součástí série Hudební archeologie. Atmosféra muzejní noci se linula v duchu „antika všemi smysly“, návštěvníci mohli v rámci doprovodných aktivit přivonět k parfémům vyrobeným dle antických receptur či ochutnat víno připravené podle římského receptu.

V roce 2024 se uskutečnil již druhý ročník speciálního vzdělávacího cyklu „Věda vševěda“, v jehož rámci odborníci z různých ústavů Akademie věd ČR představují zejména nejmladší generaci zajímavosti ze světa vědy. Tento cyklus se každoročně skládá ze dvou programů – jarní je určen školám, podzimní pak široké veřejnosti. Červnového termínu se letos ujaly vědkyně z Botanického ústavu AV ČR, které školním skupinám poutavě přiblížily tajuplný svět řas a sinic. Jednodenního programu se celkem zúčastnilo 63 dětí.

Před prázdninami proběhla také oblíbená akce „Dětský den s Římany“. Během celého dne si děti mohly vyzkoušet různé aktivity inspirované životem ve starověku – od vojenského výcviku s římskými legionáři přes lukostřelbu až po tvořivé dílny (obr. 2). Předprázdninový program byl završen přednáškou z cyklu „In medias res“ představující Expedici Monoxylon, který již jednoznačně předznamenával hlavní atraktivitu roku 2024. Tou byla prezentace věrné repliky římské říční lodi Danuvina Alacris (obr. 3).

Repliku lodi typu lusoria podle originálních archeologických nálezů postavil v roce 2022 tým z Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg (FAU) pod vedením Borise Dreyera v rámci projektu Evropské unie Interreg, „Danube Transnational Programme, Living Danube Limes“. Lod' Danuvina Alacris kotvila ve spolupráci s autokempem ATC Merkur Pasohlávky na Velké

laguně v období od 19. července až do 4. září. Prezentace lodi Danuvina Alacris byla výstupem projektu „Roman Trails – On the Trail of the Romans in the Weinviertel Region and in South Moravia“ (ID projektu ATCZ00143), který byl spolufinancovaný z Evropského fondu pro regionální rozvoj prostřednictvím programu Interreg Rakousko – Česko 2021–2027. Technické zajištění prezentace lodi a doprovodné edukační programy byly podpořeny projektem regionální spolupráce mezi ARÚB a obcí Pasohlávky – projekt „Všechny cesty vedou z Říma? Mušov jako cílová destinace římské vojenské expanze na naše území a klíčový uzel suchozemských a říčních cest doby římské (reflexe výsledků vědeckých výzkumů a jejich diseminace návštěvníkům regionu)“ a dotací ze strany Jiho-moravského kraje.

Dvoutměsíční kotvení lodi Danuvina Alacris bylo slavnostně zahájeno 19. července programem „Římané v pohybu“ (obr. 4). Celodenní akci naplněnou přednáškami, prezentací historických skupin i oficiálním prvním vyplutím lodi navštívilo téměř 200 osob. Program nabídl pestrou podívanou pro malé i velké milovníky historie. Už od poledne ožíval prostor u Návštěvníckého centra prezentacemi historických skupin, které návštěvníkům

Obr. 2. Výcvik malých legionářů během dětského dne. Foto Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. (ARÚB).

Fig. 2. Training of Little Legionaries during the Children's Day. Photo by the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno (ARÚB).

Obr. 3. Danuvina Alacris – věrná replika římské patrolovací lodi. Foto ARÚB.

Fig. 3. Danuvina Alacris – a faithful replica of a Roman patrol boat. Photo by ARÚB.

Obr. 4. Dvoutměsíční kotvení lodi Danuvina Alacris bylo slavnostně zahájeno 19. července programem „Římané v pohybu“. Foto ARÚB.

Fig. 4. The two-month mooring of the Danuvina Alacris was inaugurated on 19 July with the 'Romans in Motion' programme. Photo by ARÚB.

Obr. 7. Průvod historických skupin od Návštěvního centra do autokempu ATC Merkur Pasohlávky, kde na Velké laguně probíhalo vyplutí lodi. Foto ARÚB.

Fig. 7. Parade of historical groups from the Visitor Centre to the ATC Merkur Pasohlávky campsite, where the ship set sail on the Great Lagoon. Photo by ARÚB.

Obr. 5. Úvodní slovo Borise Dreyera během slavnostního zahájení kotvení repliky římské lodi Danuvina Alacris na vodní nádrži Nové Mlýny. Foto ARÚB.

Fig. 5. Opening speech by Boris Dreyer during the ceremonial launch of the replica of the Roman boat Danuvina Alacris at the Nové Mlýny reservoir. Photo by ARÚB.

Obr. 6. Ukázka plavby repliky římské lodi pod vedením dobově oděné posádky. Foto ARÚB.

Fig. 6. Demonstration of the replica Roman ship sailing, led by a crew in period clothing. Photo by ARÚB.

přibližovaly každodenní život i výzbroj Římanů. V 15:00 byl program oficiálně zahájen v expozici, a to představením nových exponátů římských zbraní v podání Balázse Komoróczyho a Patricka Bártý. Následně se slova ujal Boris Dreyer (obr. 5), který přiblížil příběh stavby repliky římské lodi. Od 16:30 se pozornost přesunula na římské jezdce ze skupiny Štvanci, kteří předvedli poutavou ukázkou své dovednosti. Po tomto představení se všichni účastníci vydali v průvodu historických skupin směrem k vodě, kde už kotvila Danuvina Alacris. Vrcholem programu pak byla ukáзка plavby této repliky římské lodi, která pod vedením dobově oděné posádky ožila přímo před zraky diváků (obr. 6).

V průběhu července a srpna kotvení lodi doprovázela série akcí Dny s římskou lodí pod názvem „Navigare necesse est“ („je nutno plouti“). V programu jednotlivých akcí mohli návštěvníci například zhlédnout souboje legionářů, turnaj v lukostřelbě, klání o titul nejlepšího bojovníka, vystoupení římských jezdců, přehlídku legionářů a bojovníků 2. století n. l., gladiátorské hry či prezentaci římského obchodníka a germánské družiny. Součástí akcí byl vždy společný průvod historických skupin (obr. 7) a ukázkou plavby Danuviny Alacris. Události měly opravdu pestrý a lákavý harmonogram, o čemž svědčí i vysoká návštěvnost během celého léta.

Během letních prázdnin se i v roce 2024 konaly v rámci Archeologického léta prohlídky lokality Hradisko u Mušova s průvodcem. Část prohlídek byla obohacena také o výklad u lodi Danuvina Alacris. Letní program pak tradičně uzavřel o posledním prázdninovém víkend (30.–31. 8.) již pátý ročník římsko-barbarského festivalu Germania subacta (obr. 8). Festival starověkých Římanů a barbarů byl taktéž v roce 2024 finančně podpořen dotací z rozpočtu Jihomoravského kraje a obce Pasohlávky. Jakožto největší historická akce v České republice, která dává prostor prezentaci historických skupin z období doby Keltů, starověkých Římanů či germánských kmenů, se tato událost stala významnou platformou pro oživenou historii a setkávání odborníků i široké veřejnosti. Stejně jako v předchozích letech se odehrál jak v prostorách samotného Návštěvního centra, tak především na rozsáhlé louce na návrší Hradisko. Festivalu se zúčastnilo kolem 120 účinkujících z pestré škály historických skupin. Hlavní program festivalu nabídl různorodé aktivity – nechyběly ukázkou jezdeckého umění římských vojáků, vojenský obřad, prezentace řemesel jako byl římský lékař, výroba keramických lampiček, barvení látek, karetkování nebo práce s kůží a kovem. Malí návštěvníci se mohli zapojit do výcviku

MUŠOV
BRÁNA DO ŘÍMSKÉ ŘÍŠE
ARCHEOLOGICKÉ NÁVŠTĚVNICKÉ CENTRUM

ŘÍMSKO-BARBARSKÝ FESTIVAL

GERMANIA SUBACTA

30.- 31. srpna 2024
www.branadorimskerise.cz

Foto: Bára Melichová

PROGRAM FESTIVALU

PÁTEK

program se koná u Návštěvníckého centra Mušov – Brána do Římské říše (NC)

15:00 Mgr. Zdeněk Beneš (Ústav archeologické památkové péče středních Čech)
Marobudova říše – historické prameny a archeologické nálezy (přednáška)

16:00 Římští jezdci a germánská princezna – Štvanci (jezdecké představení)

17:00 Zahajovací obřad festivalu – rituály Keltů, Germánů a Římanů

SOBOTA

program se koná na Hradisku u Mušova/Římském vrchu, přednáška v NC

9:30 Otevření Návštěvníckého centra

10:30 Mgr. Tereza Antoňová, Ph.D. (Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra latinského jazyka a kultury)
Svět malého Římana: Děti a dětství v Římské říši (přednáška)

10:00–18:00 Římské, germánské a keltské ležení na Hradisku u Mušova

12:00 Starověcí válečníci v průběhu staletí – komentovaná prohlídka germánského, keltského a římského ležení na Římském vrchu (Mgr. Tomáš Antoň a zástupci historických skupin)

13:00 Utkání o nejlepšího bojovníka festivalu

14:00 Dětská bitva

15:00 Gladiátoři – Ars Gladiatorum

16:00 Římští jezdci a germánská princezna – Štvanci (jezdecké představení)

17:00 Bitva

DANUVINA ALACRIS – replika římské lodi bude po dobu festivalu kotvit na laguně v Kempu Merkur. V rámci vstupného je možné si loď prohlédnout.

Vstupné v pátek: Základní 180,- Kč, snížené 100,- Kč, rodinné 400,- Kč
Vstupné v sobotu: Základní 250,- Kč, snížené 120,- Kč, rodinné 690,- Kč

Snížené vstupné: děti 3–15 let, studenti do 26 let, senioři, držitelé ISIC, ITIC, GO25, držitelé ZTP a ZTP/P
 Rodinné vstupné: 2 dospělí, až 3 děti 3–18 let. Děti do 3 let: zdarma

Obr. 8. Program festivalu Germania subacta 2024. Layout P. Růžicková.

Fig. 8. Germania subacta 2024 festival programme. Layout by P. Růžicková.

a zúčastnit se moderované dětské bitvy. Součástí programu byly také prezentace výzbroje, výstroje a bojových formací jednotlivých táborů, gladiátorské hry, scénické vystoupení s římskými jezdci a „germánskou princeznou“, i velkolepá závěrečná bitva. Program doplňovaly populárně-naučné přednášky, prohlídky expozice, návštěva repliky římské lodi, i tvořivé dílny pro děti i dospělé (obr. 9).

Podzim v Bráně do Římské říše se odehrával také v duchu tematických víkendových aktivit, edukačních programů pro školy a komentovaných prohlídek. Posledními akcemi roku byl Mezinárodní den archeologie a přednáška z cyklu „In medias res“. Lákadlem události spojené s mezinárodně slaveným dnem archeologie byla projekce tematického filmu „Jevíčko a Malá Haná očima rodáků. Pravěk a první národy“, který divákům zprostředkoval příběhy nejstaršího osídlení této oblasti poutavou

a zároveň odborně podloženou formou. Autory námětu a scénáře byli Martin Vojtěchovský a Ruda M&B Beran, který se zároveň ujal i role průvodce.

Sezóna 2024 byla pro Návštěvnícké centrum Mušov – Brána do Římské říše mimořádně pestrá a inspirující. Nabídla široké spektrum akcí pro veřejnost, školy i odborníky, přinesla nové exponáty i rozšířené programy a prohloubila roli centra jako živého prostoru, kde se historie stává zážitkem. Atmosféra jednotlivých akcí, zájem návštěvníků i spolupráce s odborníky potvrdily smysluplnost dlouhodobé koncepce propojující archeologii, vzdělávání a kulturní zážitky.

Návštěvnícké centrum se v roce 2024 kromě výše uvedených programových bodů také stávalo příjemným místem pro řadu odborných i společenských setkání. Mezi nimi lze zmínit návštěvu přední české spisovatelky Kateřiny Tučkové, která k nám

Obr. 9. Římsko-barbarský festival Germania subacta. Prezentace vybavení římského lékaře členy historické skupiny Pannonia. Foto ARÚB.

Fig. 9. Roman-Barbarian festival Germania subacta. Presentation of Roman medical equipment by members of the historical group Pannonia. Photo by ARÚB.

Obr. 10. Návštěva přední české spisovatelky Kateřiny Tučkové v doprovodu manžela Roberta Hédervářiho, na fotografii spolu s Balázsem Komoróczyem, Olgou Lečbychovou a Pavlou Růžičkovou. Foto ARÚB.

Fig. 10. Visit of leading Czech writer Kateřina Tučková accompanied by her husband Robert Hédervári, pictured together with Balázs Komoróczy, Olga Lečbychová, and Pavla Růžičková. Photo by ARÚB.

zavítala v doprovodu svého manžela Roberta Hédervářiho. Přivedl je k nám i specifický zájem o užší region Mušova a dějiny místních archeologických výzkumů. Kromě prohlídky expozice a samotné lokality živě diskutovala na různá archeologická, literární a společenská témata s Balázsem Komoróczyem, Olgou Lečbychovou a Pavlou Růžičkovou (obr. 10). Pro nás to bylo mimořádně obohacující a věříme, že i paní Tučková a pan Hédervári si odnesli zajímavé poznatky a podněty pro svou tvůrčí práci, přinejmenším v autorčině nové povídce *Čas raků* vydané letos nakladatelstvím Host v rámci antologie s názvem *Sudety: Ztracený ráj*.

Konference Klíma 100

Ve dnech 26.–28. března 2025 proběhla v prostorách Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., konference s názvem *Klíma 100*. Uspořádána byla u příležitosti stého výročí narození významného archeologa Bohuslava Klímy, jenž svou celoživotní badatelskou činností zásadním způsobem přispěl k poznání moravského paleolitu a zasadil jej do mezinárodního kontextu. Díky jeho výzkumům lokalit v jeskyních Moravského krasu a na

Po skončení sezóny 2024 se tým centra ihned pustil do intenzivní přípravy na sezónu 2025. V plánu je rozšíření edukačních programů pro školy, zapojení nových partnerů do přednáškových a zážitkových akcí a také další obohacení expozice o nové archeologické nálezy či repliky. Nadále budou pokračovat i osvědčené projekty, jako je např. Muzejní noc nebo cyklus „In medias res“, či vrchol sezóny v podobě festivalu Germania subacta. Věříme, že i v nadcházejícím roce si Návštěvnícké centrum udrží svou pozici jedinečného místa, kde se historie nejen poznává, ale i prožívá.

Literatura

AL 2024: *Archeologické léto, 2024* [online]. Effecto Creatives [cit. 2025-06-10]. Dostupné z: <https://www.archeologiceleto.cz/>.

AMČR PAS: *Archeologická mapa České republiky* [online].

Aktualizováno 1. 8. 2024 [cit. 2025-06-10]. Dostupné z: <https://amcr-info.aiscr.cz/>.

Filipová, Z. Zannikos, K. 2024: Co nabídlo Archeologické léto 2024? *Přehled výzkumů* 65(2), 278–280.

Mušov 2024: Harmonogram událostí 2024. [online]. In: Mušov. *Brána do Římské říše. Návštěvnícké centrum. Aktuality*. 29. 04. 2024.

© 2020 branadorimskerise.cz. [cit. 2025-06-10]. Dostupné z: <https://www.branadorimskerise.cz/aktuality/item/136/>.

Summary

Visitors Centre Mušov – Gateway to the Roman Empire in 2024

The 2024 season at the Mušov Visitor Centre – Gateway to the Roman Empire was exceptionally rich and inspiring. The centre hosted a wide range of events for the public, schools, and professionals, featuring new exhibits, expanded educational programs, and dynamic collaborations with experts. Highlights included guided archaeological walks, lectures from the ‘In medias res’ series, the traditional Museum Night themed ‘Sensual Antiquity’, and the highly anticipated arrival of the Roman patrol boat replica Danuvina Alacris. The season culminated with the fifth edition of the Germania subacta festival – the largest historical reenactment event of its kind in the Czech Republic – which brought together over a hundred performers from various historical groups.

While the 2024 season has ended, activities at the Visitor Centre continue. The team is already preparing for 2025, with plans to expand school programs, introduce new archaeological replicas, and strengthen collaborations for national projects such as Archeological summer and ‘In medias res’ series. The centre will again host the Germania subacta festival and aims to further develop its role as a vibrant space where history is not only studied but also experienced.

Balázs Komoróczy, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Johana Malíšková, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Pavla Růžičková, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Obr. 1. Presentace Ondřeje Mlejníka. Foto Z. Filipová.

Fig. 1. Presentation by Ondřej Mlejnek. Photo by Z. Filipová.

Cave session

První konferenční den se soustředil na výzkum jeskynních lokalit, zejména v oblasti Moravského krasu. Pozornost byla věnována např. jeskyni Švédův stůl či jeskyni Pod Hradem, ale také lokalitám mimo území ČR – např. izraelské Manot Cave, maďarské jeskyně Szeleta či slovenské Čertově Peci.

Ondřej Mlejnek připomněl 120 let od objevu neandrtálské čelisti v jeskyni Švédův stůl. Ladislav Nejman přiblížil výzvy spojené s opětovným výzkumem již dříve zkoumaných lokalit. Na něj navázal příspěvek Petra Škrdly, který systematicky analyzuje výsypku z jeskyně Švédův stůl z dob Klímových výzkumů. Ladislav Nejman rovněž seznámil auditorium s výsledky přírodovědného výzkumu fauny z jeskyně Pod Hradem.

V následujících přednáškách byl představen výzkum izraelské Manot Cave, kde Omry Barzilai prezentoval doklady jejího rituálního využití na počátku mladého paleolitu. Jaroslav Wilczyński se věnoval potenciálu dalšího výzkumu jeskyně Szeleta a jejímu dosavadnímu archeologickému vyčerpání. Martin Sabol poté představil revizi výzkumu Čertovy Pece na Slovensku s důrazem na zooarcheologické analýzy. Závěr této sekce patřil projektu INTERCAVE, který Adrián Nemergut představil jako příklad interdisciplinárního výzkumu jeskyní na Slovensku.

Třetí část tohoto bloku otevřel Petr Šída s přehledem nálezů z jeskyně Kačák a Koněprusy, zaměřených na nejstarší moderní lidi v Evropě. Na něj navázala Katarína Kapustka s příspěvkem o významu environmentálních analýz a jejich integrace do archeologického výzkumu.

Večer byl zakončen neformálním společenským setkáním, během něhož Jiří Svoboda osobně vzpomněl na spolupráci s Bohuslavem Klímou na půdě brněnského Archeologického ústavu.

Gravettian session

Druhý den konference byl věnován otevřeným gravettským lokalitám ve střední Evropě. Úvodní přednáška Philipa R. Nigsta shrnula výsledky výzkumu lokalit Grub-Kranawetberg I a II od roku 2022. Následoval Ondřej Žaár s příspěvkem o paleolitickém sídlišti Čachtice na západním Slovensku. Vitalii I. Usyk se věnoval novému datování lokality Korolevo II na Zakarpatské Ukrajině a otevřel diskuzi o kulturní variabilitě regionu v období 30–20 tisíc let BP. V dalším vystoupení se zaměřil na typologii gravettských listovitých hrotů z oblasti středního Dněstru.

Opolední sekci zahájil Martin Moník příspěvkem na téma transportu radiolaritů v rámci moravského gravettien. Navázal Jaroslav Wilczyński s představením průběžných výsledků projektu ERC MAMBA, zaměřeného na analýzu skládek mamutích kostí. V tématu dále pokračoval Dominik Chlachula, který prezentoval nový objev tohoto typu naleziště v Ústí nad Labem.

Obr. 2. Exkurze v nové expozici Pravěk Uherskohradištska ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti. Foto J. Bartík.

Fig. 2. Excursion in the exposition Prehistory of Uherské Hradiště region in the Museum of Moravian Slovakia in Uherské Hradiště. Photo by J. Bartík.

Třetí blok druhého dne otevřela Zdeňka Nerudová příspěvkem o využívání saní a záprahů v paleolitu. Anna-Marie Marko se věnovala traseologické analýze mikročepelek z lokality Milovice IV.

Miscellaneous & Poster session

Závěrečný odborný blok – *Miscellaneous* – nabídl dva příspěvky. Šárka Hladilová se zaměřila na schránky měkkýšů užívané jako ozdoby v paleolitu. Vít Záhorák pak představil nově zkoumanou pozdně paleolitickou lokalitu Bohuňovice ve východních Čechách.

Posterová sekce nabídla tři prezentace. Samuel Kasemann představil distribuci štípané industrie na lokalitách Grub-Kranawetberg I a II. Pavol Jelínek prezentoval analýzu schránek měkkýšů z doby bronzové ze slovenské Senice a Lubomíra Kaminská představila nově nalezenou štípanou industrii z lokality Zemplín na východním Slovensku.

Závěrečný den konference patřil exkurzi do Starého Města u Uherského Hradiště, kde byla účastníkům představena nová expozice pravěku ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti.

Konference proběhla v rámci Strategie AV21, výzkumného programu Epicentra civilizace.

Literatura

Herčík, O., Kudlíková, M. (eds.) 2025: *Klíma 100. 100th anniversary of Bohuslav Klíma's birth. Abstract book. March 26–28th 2025* [online]. Brno: Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno. DOI: 10.47382/2025_Klíma100. [cit. 2025-06-09]. Dostupné z: <https://www.arub.cz/produkt/klima-100-100th-anniversary-of-bohuslav-klimas-birth-abstract-book/>.

Summary Klíma 100 conference

The Klíma 100 conference, held to mark the centenary of the birth of archaeologist Bohuslav Klíma, took place from 26 to 28 March 2025 at the premises of the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno (Fig. 1). A total of 22 presentations were delivered, and three posters were exhibited. The contributions focused thematically on archaeological research in caves and open-air Gravettian sites. The conference concluded with an excursion to the new Prehistory exhibition in the Museum of Moravian Slovakia in Uherské Hradiště. The complete abstract book, including the conference programme, is available online (Herčík, Kudlíková eds. 2025).

Ondřej Herčík, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Konference Archeologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2024

Dne 23. dubna 2025 se na hradě Špilberk v Brně konalo tradiční setkání odborné veřejnosti, které bylo věnováno prezentaci výsledků archeologických výzkumů z předchozího roku. V neformální a přátelské atmosféře se účastníci seznámili s tím nejzajímavějším, co přinesly záchranné i systematické badatelské výzkumy realizované na území Moravy a Slezska během roku 2024. Program letošního ročníku byl mimořádně bohatý – během dne zaznělo celkem 32 odborných příspěvků, které reflektovaly nejen samotné archeologické výzkumy, ale i širší kontext výzkumné a metodické činnosti. Vedle výsledků z konkrétních lokalit se diskutovalo také o legislativních změnách, aktuálních trendech v dokumentaci, ochraně archeologického dědictví i o novinkách v rámci centrálních databází.

V dopoledním bloku zazněly příspěvky zaměřené převážně na badatelské a nedestruktivní výzkumy. Program zahájila Zdeňka Nerudová (Moravské zemské muzeum) zprávou o předběžných výsledcích výzkumu paleolitického osídlení v Brně-Štýřicích (*Brno-Štýřice: nekonečný příběh II. První výsledky paleontologicko-archeologického výzkumu*). Následně nás Petr Škrdla (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. – ARÚB) zavedl na další brněnskou paleolitickou lokalitu a přednesl zprávu o *Revizním výzkumu paleolitického a eneolitického osídlení Stránské skály III* s novými informacemi týkajícími se interpretace rozměrného hliníku v této poloze. Navázal Jaroslav Bartík (ARÚB) shrnutím *Nových výsledků archeologických prospekci na vodní nádrži Mohelno*, kde upozornil na nově objevené lokality v okolí mohelenské přečerpávací nádrže. Následující blok referátů z dílny pracovníků Ústavu archeologie a muzeologie FF MU zahájili Michal Vágnér a Anna Mária Rekemová příspěvkem *Archeogeofyzikální průzkumy ÚAM FF MU za rok 2024*, následně promluvil Peter Tóth o nejnovějších objevech v Těšeticích i okolí (*Činnost archeologické výzkumné stanice v Těšeticích-Kyjovicích v roce 2024*) a Michaela Prištáková zakončila tento blok referátem *Verifikácia nedeštruktívneho prieskumu hospodárskeho dvora na Pohansku u Břeclavi*.

Po krátké pauze následoval obsáhlý soubor referátů zaměřených na záchranné výzkumy, který zahájil Marek Kalábek (Archeologické centrum Olomouc – ACO) příspěvkem *Přerov-Dluhonice výzkum sídliště (LnK) a pohřebiště (latén, doba hradištní) na stavbě komunikace k rodinným domům*. Michal Bučo a Katarína Bučová Čerňavová (Archaia Brno z. ú., Moravské zemské muzeum) představili *Nové poznatky k osídlení kultury s lineární keramikou na Staré hoře v Oslavanech (okr. Brno-venkov)* a K. Bučová Čerňavová pokračovala informacemi o polykulturní lokalitě Hrubšice za zámek (okr. Brno-venkov). David Parma (Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i. – ÚAPP) a Eliáš Urban tradičně připravili komponovaný příspěvek *Drobné záchranné akce na Brněnsku a výsledky prospekci v roce 2024*, kde jsme se dozvěděli jak o výzkumu např. pozůstatků císařské silnice v Brně-Slatině, tak i o nově objevených pravěkých hradištích, včetně dosud nejvýše položené výšinné lokality na Moravě poblíž Loukova (okr. Kroměříž). Petr Kos (ÚAPP) poreferoval o rozsáhlé polykulturní lokalitě zachycené v letech 2022–2024 při rozšiřování D1 v Brně (*Záchranný výzkum při rozšiřování D1 v Brně – Horních a Dolních Heršpicích*), kde kromě řady pravěkých aktivit dominuje především pohřebiště ze starší doby železné se 100 hroby. Neméně zajímavé hrobové lokality se podařilo v loňském roce prozkoumat i v Holešově. Miroslav Popelka (ÚAPP) představil jednak žárové lužické pohřebiště, jednak především pohřebiště z doby stěhování národů s unikátními nálezy skleněných nádob (*Dvě nová pohřebiště v Holešově, okr. Kroměříž*). Michal Bučo poté

přiblížil výzkumy společnosti Archaia Brno s doklady pravěkého osídlení (*Pravěké nálezy z centra Brna a jeho předměstí v roce 2024*). Doplnil tak především poznatky o pravěkém osídlení v Brně-Štýřicích v okolí ulice Vojtova. Aleš Navrátil (Muzeum města Brna) navázal s dalšími informacemi o pravěkém osídlení Brna, které se podařilo zachytit drobnými akcemi v Králově Poli a Komíně (*Záchranné archeologické výzkumy Muzea města Brna v roce 2024*). František Trampota prezentoval záchranný výzkum v Bulharech (*Záchranné archeologické výzkumy Regionálního muzea v Mikulově v roce 2024*) a celý dopolední blok uzavřela Dana Menoušková a Zdeněk Kuchař s prezentací *Archeologických výzkumů Slováckého muzea v Uherském Hradišti v roce 2024*.

Po obědové pauze dostaly prostor příspěvky, které se nevěnovaly přímo konkrétním výzkumům. Miroslav Patrik (Děti Země) přednesl tradiční souhrn udělených pokut za ničení archeologického dědictví (*Stav ničení archeologického dědictví v roce 2024 v ČR*). Tomáš Pavloň (ARÚB) nás seznámil s přehledem novinek v Archeologické mapě ČR (*AMČR v roce 2024 a výhled od roku 2025*) a Róbert Antal (ARÚB) se změnami vyplývajícími z novely zákona o památkové péči (*Administrace projektů v AMČR v kontextu novely zákona o státní památkové péči*). Krátký vstup Josefa J. Kováře (*Stav zaniklých středověkých vsí Koválov a Narvice*) uvedl blok věnovaný středověké a novověké archeologii. Jana Mazáčková (ÚAM FF MU) představila výzkum tzv. markraběcí lázně na hradě Rokštejn (*Hrad Rokštejn, archeologický výzkum markraběcí lázně*) a v tématu hradní archeologie pokračoval Miroslav Dejmal (Archaia Brno z. ú.), který shrnul výzkumy na deseti moravských hradech (*Výzkumy na hradech a zámcích v roce 2024 – Bítov, Břeclav, Hrušovany nad Jevišovkou, Kunštát, Moravský Krumlov, Miroslav, Osiky, Sádek, Uherčice, Valtice*). Další blok se věnoval výzkumům sakrálních staveb a přilehlých hřbitovů. David Zimola (Muzeum Vysočiny Jihlava) referoval o výzkumu kostela sv. Václava v Dolním Čepí (okr. Žďár nad Sázavou), Jakub Vrána (ACO) o kostnici u kostela sv. Bartoloměje v Potštátě a Ctibor Ostrý (Muzeum města Brna) o výzkumu v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně. Na toto téma navázal i Libor Kalčík, který zároveň otevřel téma archeologie městských jader (*Záchranné archeologické výzkumy ARÚB, pracoviště Mikulčice – hřbitov u kostela v Želeticích, starý hřbitov v Lednici, Podivín – Masarykovo náměstí a Podivín, ulice Radniční*). Problematiku středověkého města, sakrální architektury i zaniklého hřbitova dále rozvinuli Aleš Hoch (Muzeum Vysočiny Jihlava) a Michal Bučo ve svém příspěvku *Třebíč, Martinské náměstí – předběžné výsledky záchranného archeologického výzkumu*. Následovala prezentace Richarda Zatloukala (NPÚ ÚOP Olomouc) a Michaly Příbylové (Archaia Brno z. ú.) o výzkumu na Denisově ulici v Olomouci (*Středoevropské fórum, III. etapa, 2024*) a příspěvek Jindřicha Hlase a Jany Brhelové (NPÚ ÚOP Ostrava) o výzkumech při výstavbě obchvatu Opavy a rekonstrukci bašty v Bruntálu (*Vybrané archeologické výzkumy NPÚ Ostrava za rok 2024*). Michal Zezula (NPÚ ÚOP Ostrava) poté představil *Dokumentaci archeologických lokalit zasažených povodní v září 2024*. Celý program pak uzavřel Jiří Kala (ÚAPP) poutavým příspěvkem *Válečné hroby na jižní Moravě (výzkumy 2023–2024)*, který se stal zlatým hřebem večera.

Během dne jsme měli možnost vyslechnout pestrou škálu referátů, které se sice lišily svým tematickým zaměřením, ale shodně se vyznačovaly vysokou kvalitou a zajímavým obsahem. Celé setkání se neslo v přátelském duchu otevřeného sdílení poznatků a vzájemné inspirace a bylo velmi příjemným ohlédnutím za uplynulým rokem.

Obr. 1. Prezentace M. Patrika v rámci konference Archeologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2024. Foto P. Odehnal.

Fig. 1. Presentation by M. Patrik at the conference Archaeological Excavations in Moravia and Silesia in 2024. Photo by P. Odehnal.

Nejlepší projekty na poli popularizace archeologie za rok 2024

Tři významné moravské instituce ocenily již pošesté nejzajímavější archeologické popularizační projekty. Výsledky dalšího ročníku Ceny Karla Absolona za popularizaci archeologie – Zlatý mamut byly slavnostně vyhlášeny za přítomnosti všech výherců v pondělí 2. června 2025 v brněnském Pavilonu Anthropos Moravského zemského muzea. Zástupci tří zakládajících institucí – Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., Moravského zemského muzea a Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity – zde předali ocenění vítězům ve třech, resp. čtyřech kategoriích: akademické, muzejní, studentské a ceny veřejnosti. Celkem bylo za rok 2024 přihlášeno 19 soutěžních projektů, nejvíce z nich tradičně do muzejní kategorie (více o ceně viz Kosarová et al. 2020, výsledky předcházejících ročníků viz Kosarová 2022; 2023, Filipová 2024). Jak se ale v posledních letech jednoznačně ukazuje, dělení projektů do takto přísně definovaných skupin se stává problematickým již u přihlašování aktivit autory. Popularizační projekty jsou natolik různorodé a specifické, že ani samotní autoři nemají vždy zcela jasnou představu do které kategorie je zařadit. Také díky tomu musela hodnotící komise přistoupit v průběhu posuzování projektů k dodatečnému přesunutí dvou přihlášených aktivit z muzejní do akademické kategorie.

Díky této úpravě bylo v rámci akademické kategorie nakonec hodnoceno šest projektů. Polovinu tvořily publikační výstupy – dvě popularizační publikace a tištěná mapa, dále dva atraktivní krátké archeologické dokumenty a nově vybudovaný výstavní prostor. Vzhledem k vysoké kvalitě všech přihlášených projektů byla situace komise opět nelehká. Dokládá to i výsledek hodnocení, kdy se o druhou a třetí příčku dělí dvě popularizační publikace, shodou okolností obě z per odborníků z Národního památkového ústavu. První z nich nese název *Oděv vrcholného středověku: od hmotných pramenů k rekonstrukci* autorky Veroniky Pilné z Národního památkového ústavu – územního odborného

Summary

Conference Archaeological excavations in Moravia and Silesia in 2024

On April 23, 2025, the conference *Archaeological Excavations in Moravia and Silesia in 2024* took place at the Brno City Museum, located in Špilberk Castle. Scholars presented a total of 32 papers there, showcasing selected archaeological excavations from various parts of Moravia and Silesia, including both rescue and systematic excavations. The program also featured contributions of a methodological and legal nature, as well as reports concerning sanctions for the destruction of archaeological heritage.

Zuzana Holubová, Muzeum města Brna

pracoviště v Plzni (Pilná 2024). Kniha je nezbytným průvodcem pro všechny, kteří se zabývají podobou a rekonstrukcí vrcholně středověkých oděvů. Vychází z mnoha ikonografických i archeologických pramenů, které interpretuje a srozumitelným způsobem převádí do praxe. V knize nalezneme přehled přírodních zdrojů barviv, používané textilní vazby, ale například také náznorné předvedení používaných stehů. Velmi zajímavý je rozkres detailních částí komplikovaných střihů u několika konkrétních archeologických nálezů oděvů. Poněkud jiný druh módy, určené spíše mužskému publiku, představuje druhá oceněná kniha *Od kroužkové košile k plátovým zbrojím. Vývoj zbroje v letech 1200–1420* autora Pavla Macků z Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Telči (Macků 2024). Jak uvádí v úvodu sám autor, jeho záměrem bylo napsat knihu tak, aby byla srozumitelná jak pro poučeného čtenáře, tak pro laika. Na přehledný úvod do problematiky zbroje a zbrojířství navazuje rozbor militarií nejdříve ze 13., poté ze 14. a následně z počátku 15. století. Mnohé ikonografické prameny a fotografie archeologických nálezů jsou bohatě doplněny obrazovými přílohami rekonstrukcí a replik i způsobů oblékání a nošení jednotlivých součástí zbrojí. Vyzdvihnout je potřeba také atraktivní grafickou podobu publikace. Obě výše zmíněné knihy jsou nesporně zajímavé i pro milovníky historie, jež se přímo nezabývají ani jednou z uvedených specializací, a to je nakonec hlavním posláním popularizace. První místo udělila komise projektu *Klenotnice Velké Moravy*. Autorem myšlenky vzniku nového výstavního prostoru v obci Modrá je její dlouholetý starosta Miroslav Kovářík. Jeho cílem bylo vybudovat bezpečný prostor, v němž by bylo možné prezentovat i originální archeologické artefakty, a to přímo na ploše archeologického parku, který by ale zároveň vizuálně nenarušoval. Toho dosáhl realizační tým spolu s architekty zabudováním celé stavby pod úroveň terénu, se vstupem skrytým v jedné z dřevěných staveb archeoparku. Vnitřní prostor

Obr. 1. Pohled do hlavní místnosti *Klenotnice Velké Moravy*, nového výstavního prostoru v areálu Archeoskanzenu Modrá. Foto T. Slavík.

Fig. 1. View of the main room of the Great Moravian Treasury, a new exhibition space in the premises of the Modrá Archaeological Open-Air Museum. Photo by T. Slavík.

Klenotnice je divácky atraktivní, s možností jeho inovace a přízpůsobení různým výstavním projektům (obr. 1). Stavba byla financována s pomocí přeshraničního projektu Interreg V-A s partnerskou Slovenskou republikou. V projektu, jenž nesl název „Společné dědictví od Římanů po klenoty Velké Moravy“, figuroval jako bratrský archeopark na slovenské lokalitě Cífer-Pác. Již do přípravy podkladů pro grantovou podporu byly zapojeny různé odborné instituce (odborným garantem je Moravské zemské muzeum) a se spoluprací se počítá i při tvorbě krátkodobých výstav. Komise projekt ocenila i jako neobvyklý ne-institucionální investiční počín a váží si schopnosti autora projektu zajistit významné finance pro prezentaci archeologie. Nezanedbatelná je také vysoká návštěvnost expozice již v prvním roce otevření, čítající kolem 14 000 návštěvníků.

Muzejní kategorii zastoupilo celkem 11 projektů, v nichž zcela pochopitelně převažovaly výstavní aktivity. Třetím místem se komise rozhodla ocenit právě jednu z nich. Výstava *Hradisko u Kroměříže – Pevnost z doby bronzové* (11. 10. 2024 – 16. 3. 2025) byla ukázkou zajímavé prezentace jedné významné, leč široké veřejnosti ne tolik známé archeologické lokality v regionálním muzeu. Autorkami výstavy jsou Pavlína Daňhelová, Petra Hnilová a Lenka Pěluchová. Dalším z výstupů několikaletého projektu, na němž Muzeum Kroměřížska spolupracovalo se Zlínským krajem, je také stejnojmenný výstavní katalog a brožurka se základními informacemi k lokalitě. Největším lákadlem výstavy byla možnost spatřit na jednom místě vůbec poprvé tři bohaté bronzové depoty, které byly na lokalitě nalezeny. Vizually atraktivní byla také prezentace několika dioramat zachycujících situace ze života v době bronzové a množství interaktivních prvků. Komise ocenila také kvalitní práci s veřejností v podobě různých edukačních programů, doprovodných přednášek a workshopů (ukázka zpracování bronzu, workshop karetkování) či pátrací hry pro nejmenší. Součástí prezentace lokality pro veřejnost je i zpracovaná virtuální výstava, která umožňuje výstavu „navštívit“ i po jejím ukončení (Výstava *Hradisko u Kroměříže*). Na druhé příčce se umístil projekt *20 let archeologických programů pro školy v Muzeu Prahy*, který přihlásil kolektiv autorek Linda Daněčková, Veronika Klimešová, Veronika Dospíšilová, Jana Lohnická, Vendula Dědková a Miroslava Šmolíková. Práce s dětmi a mladými lidmi je jednou z nejnáročnějších výzev v popularizaci vědy. Schopnost zaujmout tuto věkovou kategorii, navíc v hlavním městě plném jiných lákadel právě archeologií, je nutno zvláště ocenit. Archeologické programy v Muzeu hlavního města Prahy

připravují muzejní archeoložky, takže je garantován odborně kvalitní obsah. V nabídce muzea je v současné době pět programů na různá témata – *Seznamte se s archeologií*, *Škola mladých archeologů*, *Oděv našich předků*, *Výprava za Kelty a S archeologií do středověku*. Děti absolvují program v menší skupince, která umožňuje částečně individuální přístup. Součástí „balíčku“ je úvodní přednáška, seznámení s replikami předmětů a výzkoušením několika aktivit. Silným zážitkem je pro školáky možnost sáhnout si také na originální nálezy ze sbírek muzea (obr. 2). Komise ocenila rovněž kontinuitu programu, který se během dvou dekád vyvinul v koncept, se nímž lze počítat při přípravě a plánování výuky. Program za tu dobu absolvovaly tisíce dětí dvou generací. Letošním vítězem v muzejní kategorii se stala výstava Ostravského muzea *Lauby – světla a stíny Ostravy* (29. 11. 2024 – 28. 9. 2025) autora Zbyňka Moravce. Komise ocenila silné, zřídka zpracovávané nosné téma historie jednoho domovního bloku v srdci Ostravy, prezentované originálními výstavními prvky. Přiblížení života obyvatel domů na tzv. Laubech na základě archeologických výzkumů a nálezů je doplněno dobovým obrazovým materiálem i trojrozměrnými rekonstrukcemi. Výstava je koncipována jak pro mladší návštěvníky (detektivní hra, „gamebook“, herní aplikace), tak pro pamětníky, z nichž mnozí mají na domovní blok, který byl stržen v roce 1954, vlastní vzpomínky. Výstava se tak pro ně stává silným emočním zážitkem. Vzpomínky zde mohou také sdílet, čímž se stávají „spoluauctory“ výstavy a ta se tak neustále vyvíjí. Zajímavými interaktivními prvky jsou příležitost projít se ve středověkých botách po dobových površích nebo zasvětit si v tmavém prostoru středověkým keramickým kahánkem. Autoři výstavy neopomněli přiblížit ani samotnou práci archeologů – od možnosti překopávání v kolečkách až po interaktivní laboratoř, kde se návštěvníci dozví, co se s některými nálezy děje po jejich vyzdvžení ze země. Za zmínku jistě stojí i záměrné využití sklepních prostor muzea s klenbou,

Obr. 2. Malé účastnice archeologického programu pro školy v Muzeu hlavního města Prahy obdivují zvoncový pohár ze sbírek muzea. Foto J. Vrabec.

Fig. 2. Young participants in the archaeological programme for schools at the Museum of the Capital City of Prague admire a bell goblet from the museum's collections. Photo by J. Vrabec.

Obr. 3. Vstup do výstavy *Lauby – světla a stíny Ostravy* ve sklepních prostorách muzea. Hned u vstupu zaujme schodišťové kino i ukázka dobových povrchů, po nichž se může návštěvník projít v replikách středověké obuvi. Foto L. Straková.

Fig. 3. Entrance to the exhibition *Lauby – lights and shadows of Ostrava* in the basement areas of the museum. Right at the entrance, there is a staircase cinema and a display of period surfaces, on which visitors can walk in replicas of medieval footwear. Photo by L. Straková.

kteřá nejlépe evokuje „podlouhý“, podle něhož nesl zmizelý domovní blok své jméno (obr. 3).

Za rok 2024 byly do soutěže přihlášeny pouze dva studentské projekty, z nichž komise vybrala jeden vítězný. Tím se stal projekt *Symposion – zažijte antiku na vlastní kůži*. Autorský kolektiv studentů Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ve složení Lucie Boudná, Barbora Bulánková, Alžběta Dobešová, David Haltmar, Filip Hanáček, Dora Podaná a Mária Švorcová (obr. 4), připravil bohatý program pro veřejnost v rámci Brněnské muzejní noci (17. 5. 2024). Autoři představili čtyřem skupinám zájemců, pro mnohé neznámý, fenomén antického symposia. Návštěvníci byli přivítáni tradičním očištěním obřadem a úlitbou, poté jim byl v krátkosti představen průběh symposiálních oslav, které si následně vyzkoušeli na vlastní kůži. Na jednotlivých stanovištích si mohli obléknout antické oděvy, prohlédnout si stolní keramiku jak v originálech, tak v podobě replik i ochutnat typické pokrmy připravené dle dochovaných receptů. Recepty si mohli návštěvníci také odnést na památku. Na dalším stanovišti bylo možné si zahrát dobové hry

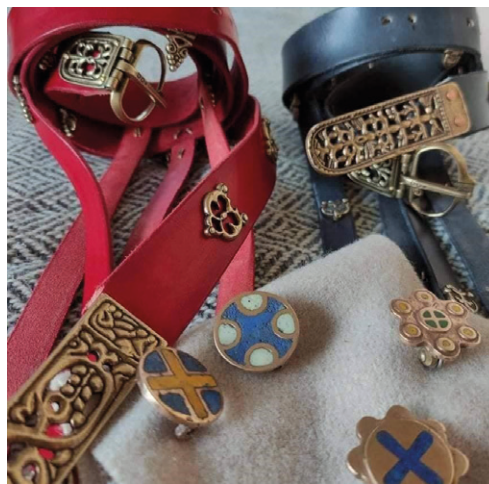
Obr. 4. Studentský autorský kolektiv projektu *Symposion – zažijte antiku na vlastní kůži* na slavnostním vyhlášení Ceny Zlatý mamut v brněnském Anthroposu. Foto J. Cága.

Fig. 4. Student authorial collective of the *Symposion – Experience antiquity first-hand project* at the ceremonial announcement of the Golden Mammoth Award at Anthropos in Brno. Photo by J. Cága.

(hazardní hru astragaly, balancování na „vinném měchu“). Hra kottabos byla dostupná v podobě virtuální reality. Návštěvníci si vyzkoušeli konverzaci pokládáním filozofických otázek, dobových hádanek a vtipů nebo překlad řeckých textů. Komise ocenila prezentaci komplexního zážitku jedné konkrétní, poměrně neznámé součásti antické kultury ve velmi nápaditým provedení.

Již třetím rokem byla udělována také Cena veřejnosti. Všechny přihlášené projekty byly postupně představeny na sociální síti Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., (FB ARÚB) a na webových stránkách Ceny (Web CZM). Po dobu dvou týdnů mohla veřejnost hlasovat pro kterýkoliv z přihlášených projektů prostřednictvím Google formuláře. Celkem bylo přijato 2 553 platných hlasů, z nichž přesně 666 hlasů poslalo na první místo projekt *DAGFARI.NET*. Pod tímto názvem se skrývá hned několik paralelně probíhajících podprojektů, které se navzájem podporují. Různorodé aktivity se rozprostírají od několika facebookových stránek, internetového popularizačního tržiště, dobové bitvy až po edukaci jako jsou přednášky, rozhovory v tisku a televizních pořadech a další. Autorem a realizátorem myšlenky je David Tůma („Dagfari“), jehož cílem je zpřístupnit koníček obecně nazývaný „reenactment raného středověku“ široké veřejnosti, včetně pochopení souvislostí a umožnění komukoli rekonstruovat tuto historickou dobu co nejlépe. V oboru ožívání historie se autor pohybuje 25 let. Lze říci, že experimentální archeologii doslova žije – ve středověkém oblečení totiž tráví přibližně 200 dní v roce, a může tedy nemálo říct k jeho užívání. David Tůma se živí výrobou a prodejem replik různých předmětů a historických šperků a též ukázkami řemesel (obr. 5). Desítky tisíc shlédnutí blogových příspěvků, které jsou dostupné v češtině, němčině i angličtině, ukazují zájem o kvalitní informace podané zábavnou formou. Každoročně působí v archeoskanzenu v Modré u Velehradu, v Archeoskanzenu Curia Vítkov či na slovenské Bojně. Za svůj um v oblasti oživení řemesel získal ocenění Regionální značky a je též hrdým nositelem ocenění Mistr tradiční rukodělné výroby Středočeského kraje.

Ačkoliv by si alespoň krátké představení zasloužily všechny přihlášené projekty, rozsah tohoto článku to bohužel neumožňuje. Jejich přehledné shrnutí, včetně předcházejících ročníků, ale můžete nalézt na webových stránkách Ceny Zlatý mamut (Web CZM). Děkujeme všem, kteří věnují svůj čas, energii a velké nadšení popularizaci – nástroji, který dává oboru archeologie v očích veřejnosti smysl.

Obr. 5. Ukázka výrobků Davida Tůmy, autora projektu *DAGFARI.NET* pro expozici Archeoskanzenu Modrá. Foto D. Tůma.

Fig. 5. Display of products by David Tůma, author of the *DAGFARI.NET* project for the exhibition of the Modrá Archaeological Open-Air Museum. Photo by D. Tůma.

Literatura

- FB ARÚB:** Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. [online].
In: Facebook [cit. 2025-06-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Archeologicky.ustav.Brno/>.
- Filipová, Z. 2024:** Které projekty získaly Cenu Zlatý mamut za rok 2023? *Přehled výzkumů* 65(1), 264–267. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-65_1_16.pdf.
- Kosarová, Z. 2022:** Cena Zlatý mamut – výsledky 3. ročníku soutěže. *Přehled výzkumů* 63(1), 220–222. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-63_1_12_x.pdf.
- Kosarová, Z. 2023:** Známé vítěze 4. ročníku Ceny Zlatý mamut! *Přehled výzkumů* 64(1), 283–286. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-64_1_18_final.pdf.
- Kosarová, Z., Kostrhun, P., Macháček, J. 2020:** Druhý ročník Ceny Karla Absolona za popularizaci archeologie – Zlatý mamut. *Přehled výzkumů* 61(2), 199–202. Dostupné také z: <https://www.arub.cz/wp-content/uploads/Varia-1.pdf>.
- Macků, P. 2024:** *Od kroužkové košile k plátovým zbrojím. Vývoj zbroje v letech 1200–1420.* Praha: Národní památkový ústav.
- Pilná, V. 2024:** *Oděv vrcholného středověku: od hmotných pramenů k rekonstrukci.* Plzeň: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni.
- Výstava Hradisko u Kroměříže:** Radka Šumberová. *Hradisko u Kroměříže. Pevnost z doby bronzové* [online]. © INDIHU Exhibition – v2.0 [cit. 2025-06-11]. Dostupné z: <https://exhibition.indihu.cz/view/Hradisko2022-12-13T094429128Z/start>.
- Web CZM:** Zlatý mamut. Cena Karla Absolona za popularizaci archeologie [online]. © 2025 Masarykova univerzita [cit. 2025-06-10]. Dostupné z: <https://cenazlatymamut.cz/rocniky/rocnik-2024>.

Summary

The best projects in the field of popularisation of archaeology in 2024

The representatives of three chief Moravian institutions – the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno, the Moravian Museum and the Institute of Archaeology and Museology of the Faculty of Arts, Masaryk University, presented the sixth awards to the winners of the Karel Absolon Award for the Popularisation of Archaeology – the Golden Mammoth. In 2024, 19 projects were entered into the competition, most of them, as usual, in the museum category.

Within the academic category, two popularisation publications, both by authors from the National Heritage Institute, shared the second and third places. The first of these is the book *Clothing of the High Middle Ages: From material sources to reconstruction* by Veronika Pilná from the regional specialised workplace in Pilsen (Pilná 2024). The book is an essential guide for all those who are interested in the appearance and reconstruction of high medieval clothing. The second publication is devoted to a different type of fashion – From the Chainmail Shirt

to plate Armour: The development of armour in 1200–1420 by Pavel Macků from the regional specialised workplace in Telč (Macků 2024) is a clear introduction to the issues of armour and armour-making from the 13th to the 15th centuries. The evaluation committee placed the project of the *Great Moravian Treasury* in first place (Fig. 1). The author of the idea of creating a new exhibition space in the village of Modrá is its long-time mayor, Miroslav Kovářík. His goal was to build a safe space in which it would be possible to present original archaeological artefacts, directly on the area of the archaeological park, which would not visually disturbed. Along with the architects, they achieved this by building the entire structure below ground level with the entrance hidden in one of the wooden buildings of the archaeological park.

Third place in the museum category went to the exhibition *Hradisko near Kroměříž – Fortress from the Bronze Age*. The authors of the presentation of an archaeologically significant, but not so well-known archaeological site to the non-specialised public, are Pavlína Daňhelová, Petra Hnilová, and Lenka Pělučová. The project *20 years of archaeological programmes for schools at the Museum of Prague*, submitted by a team of authors Linda Daněčková, Veronika Klimešová, Veronika Dospíšilová, Jana Lohnická, Vendula Dědková, and Miroslava Šmolíková, came in second place. Working with children and young people is one of the most demanding challenges in popularising science. A powerful experience for schoolchildren is, among other things, the opportunity to touch original finds from the museum collections (Fig. 2). This year's winner in the museum category was the Ostrava Museum's exhibition *Lauby – Lights and Shadows of Ostrava* by Zbyněk Moravec. The committee praised the strong, rarely presented main theme of the history of one block of flats in the heart of Ostrava, presented with original exhibition elements (Fig. 3).

Of the two student activities submitted, the award went to the *Symposion – Experience antiquity first-hand* project. The authorial team of students from the Institute of Archaeology and Museology of the Faculty of Arts of Masaryk University, consisting of: Lucie Boudná, Barbora Bulánková, Alžběta Dobešová, David Haltmar, Filip Hanáček, Dora Podaná, and Mária Švorcová (Fig. 4), prepared a rich programme for the public as part of the Brno Museum Night.

The Award of the Public was also awarded for the third year in a row. A total of 2,553 valid votes were received, of which exactly 666 votes sent the *DAGFARL.NET* project to first place. This name covers a variety of activities, ranging from several Facebook pages, an online popularisation marketplace, period battles to education such as lectures, interviews in the press and television programmes, and more. The author and implementer of the idea is David Tůma (Fig. 5).

Zdenka Filipová, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

RoMEC XXI in Brno: Fresh perspectives on the study and significance of Roman military equipment

From 2 to 6 June 2025, the city of Brno hosted the 21st Roman Military Equipment Conference (RoMEC), bringing together more than 110 participants from over 20 countries. Scholars, archaeologists, museum professionals, and engaged non-academics gathered to explore the latest developments in the study of Roman body armour and other forms of defensive

equipment, the central theme of this year's programme (Komoróczy, Wijnhoven 2025). RoMEC XXI proved a resounding success and served as a fitting tribute to the late Jon Coulston – one of the conference's founders and a leading figure in Roman military studies – to whom this year's meeting was dedicated.

Founded in 1983, RoMEC has grown into the premier international forum for the study of Roman military equipment, covering topics from the 8th century BC to the Justinian period. With a deliberately broad chronological and geographic scope, the conference welcomes contributions on the Roman army as well as the many cultures it engaged with. Following a hiatus due to the COVID-19 pandemic, RoMEC XXI marked a long-anticipated return to the academic calendar, reaffirming the conference's essential role in the field of Roman military studies.

This year's edition was organised by the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno (ARÚB) together with Masaryk University's Department of Archaeology and Museology, and the Department of Classical Studies (Fig. 1, 2). The five-day programme consisted of four days of paper sessions and one day dedicated to an excursion. Over the course of the week, participants engaged with a rich and diverse range of presentations, spanning recent archaeological discoveries, experimental reconstructions, and new theoretical approaches. The conference formed part of the research project 'Warfare as a catalyst of innovation. The evolution of Roman

armour during the Middle Roman period through the lens of the Marcomannic Wars', funded by the Czech Science Foundation (grant No. GA24-11397S), as well as the project 'Material luxury as an expression of social status in protohistoric cultures of Central Europe', carried out within the research programme 'The Power of Objects: Materiality between Past and Future' under the aegis of the Strategy AV21 framework.

Balázs Komoróczy, director of ARÚB and co-organiser of the event, emphasised the importance of hosting RoMEC in Brno: 'It is an honour to welcome this prestigious conference to our city. Its presence here not only reflects the international recognition of Czech archaeology, but also highlights the strength of our region's contribution to Roman military research.' Indeed, South Moravia's archaeological record, which is rich in Roman and Germanic artefacts, has become central to scholarly debates about the northern frontier of the Empire.

Shifting paradigms

Several important threads emerged throughout the presentations. While scientific analyses such as X-ray fluorescence (XRF) were traditionally used to study the material composition of just one or a few artefacts, it seems we have now reached a tipping point. At RoMEC XXI, multiple researchers are applying these methods on a much larger scale, examining hundreds or even thousands of pieces of military equipment. This large-scale approach is producing a wealth of data from across the Roman Empire, enabling scholars to re-evaluate and refine earlier ideas about the organisation, production, and distribution of Roman military equipment.

Another key theme was the ongoing revision of previous understandings of Roman armour types, such as the *lorica segmentata* (a type of Roman plate armour) and Roman scale armour. Traditional rigid typologies increasingly seem to fit the archaeological record less well, especially for the *lorica segmentata*, where evidence points to much greater fluidity and variation in how different armour types evolved and overlapped. At the same time, new research has revealed that both the construction and function of Roman scale armour differed from earlier assumptions, including protecting different parts of the body than previously thought.

The conference also highlighted the wide geographic and chronological scope of research, spanning regions from Western Europe to the Balkans and Eastern Europe, and covering periods from the early Roman Empire through Late Antiquity. This broad focus highlights the diverse contexts in which Roman military equipment was used, adapted, and deposited. Another important thread was the exploration of military artefacts within their social and cultural frameworks, including burial practices and symbolic displays of power. Intercultural contacts emerged as a key theme, revealing how Roman military technology interacted with and was influenced by neighbouring peoples such as Germanic tribes, Sarmatians, and Parthians. Additionally, there was growing attention to the textile and organic components of armour, broadening the understanding of these complex assemblages beyond their metal parts. New archaeological discoveries enriched the discussion. Finally, detailed studies on the functional and technical aspects of equipment emphasised the craftsmanship, innovation, and practical adaptation behind Roman military gear.

Beyond the lectures

The conference offered ample opportunity for informal discussion through a well-curated social programme. A highlight was the guided tour of the Institute of Archaeology (ARÚB), which allowed participants to familiarise themselves with the institute's facilities. Attendees had the chance to visit the conservation

Fig. 1. RoMEC XXI was held at Masaryk University. Its logo consists of an iconic find of a Roman chest plate, discovered at Mušov. Photo by P. Růžičková.

Obr. 1. RoMEC XXI se konal na Masarykově univerzitě. Jeho logo tvoří ikonický nález římského hrudního plátu, objeveného na Mušově. Foto P. Růžičková.

Fig. 2. Opening of the conference by Martijn A. Wijnhoven, one of the organisers. Photo by P. Dragonidesová.

Obr. 2. Zahájení konference jedním z organizátorů, Martijnem A. Wijnhovenem. Foto P. Dragonidesová.

and analytical laboratories, view reproductions of archaeological artefacts, and see select pieces of Roman military equipment that are not normally on display. Beyond offering a hands-on setting for professional exchange, the visit also provided participants with a clearer sense of the institute's research environment and the possibilities it offers for future collaboration (Fig. 3).

Fig. 3. Tour of the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno. This lab contains the equipment to do micro-XRF. Photo by A. Szabová.

Obr. 3. Prohlídka Archeologického ústavu AV ČR v Brně. Tato laboratoř je vybavena přístrojem pro mikro-XRF analýzu. Foto A. Szabová.

The conference excursion offered participants an engaging blend of archaeological insight, historical context, and regional heritage. One of the stops was the Mušov Visitor Centre, located at the foot of the important Roman site of Mušov-Burgstall (Fig. 4, 5). The centre's modern exhibition presented a vivid overview of Roman military activity north of the Danube through multimedia displays and original artefacts. Participants then toured the adjacent archaeological site, a Roman base established during the Marcomannic Wars, where new interpretations of its function were discussed on-site. Reenactors from Pannonia and Legio X GPF added a tactile and visual dimension to the visit, demonstrating crafts such as shield painting, scale armour production, and tile making, echoing the kinds of activities that may once have taken place in the workshops of this military installation.

Another destination was Mikulov, where the group visited the chateau exhibition *Romans and the Germans in the Region under Pálava*. This included a close-up look at Roman military artefacts and Germanic objects from the surrounding region, culminating in the spectacular burial of a Germanic chieftain from Mušov. The exhibition offered a fitting complement to the earlier site visit, illustrating the material entanglements of Rome and the local populations. The last destination was a visit to the Archaeopark Pavlov, where participants were transported even further back in time to the world of Upper Paleolithic mammoth hunters.

The day concluded back at the site of Mušov, where participants gathered for dinner and drinks accompanied by traditional regional live music. Against the backdrop of the landscape they had explored earlier, the evening provided a relaxed setting to reflect on the day's insights, continue conversations, and enjoy the cultural hospitality of the region. The combination of rich archaeological content and warm social atmosphere made the excursion a memorable highlight of the conference.

Fig. 4. Visit to the Mušov Visitor Centre and its archaeological site during the excursion day. Photo by M. Vlach.

Obr. 4. Exkurze v Návrstěnickém centru Mušov a prohlídka přilehlé archeologické lokality. Foto M. Vlach.

Fig. 5. The majority of the participants in front of Mušov Visitor Centre. Photo by P. Dragonidesová.

Obr. 5. Účastníci konference před Návštěvníkým centrem Mušov. Foto P. Dragonidesová.

Jon Coulston RoMEC Bursaries

Throughout the conference, the memory of Jon Coulston served as a unifying thread. A particularly meaningful addition to this year's event was the introduction of the Jon Coulston RoMEC Bursaries. Created in his honour and made possible through the generous support of Dr Hazel Dodge and the Institute of Archaeology in Brno, the bursaries enabled eight early-career researchers and independent scholars, who might otherwise have been unable to attend, to take part in the conference. Given its positive impact and the enthusiastic response it received, there is strong commitment to continuing this initiative at future Roman Military Equipment Conferences.

Enduring insights

Ultimately, RoMEC XXI was more than a conference; it was a vibrant celebration of a dynamic field that continues to evolve, inspire, and challenge our understanding of the past. The gathering of such a diverse and dedicated community of experts fostered rich exchanges, new insights, and enduring connections. It set a promising course for future research and collaboration in Roman military studies, reminding us that the lessons of history remain crucial as we face the complexities of today's world.

References

Komoróczy, B., Wijnhoven, M. (eds.) 2025: *Body Armour and Other Defensive Equipment. 31st Roman Military Equipment Conference Brno, 2–6 June 2025. Book of abstracts* [online]. Brno: Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno. DOI: 10.47382/2025_RoMEC. [cit. 2025-06-23]. Available from: <https://www.arub.cz/produkt/body-armour-and-other-defensive-equipment/>.

Resumé

RoMEC XXI v Brně: Nové perspektivy ve studiu římské vojenské výzbroje

Jednadvacátý ročník mezinárodní konferenční řady věnované římské vojenské výzbroji (Roman Military Equipment Conference, RoMEC) se konal v Brně ve dnech 2.–6. června 2025. Hlavním organizátorem byl Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., spoluorganizáteli pak Ústav archeologie a muzeologie a Ústav klasických studií FF MU (obr. 1–5). Konference se zúčastnilo více než 110 odborníků a odbornic z více než 20 zemí. Ústředním tématem konference byla ochranná zbroj, jednotlivé přednášky přitom reflektovaly aktuální trendy ve výzkumu římské vojenské výstroje a výzbroje a probíhající inovativní proměny výzkumných otázek a metodických přístupů. Příspěvky představily rozsáhlé vědecké analýzy stovek až tisíců artefaktů, které přinesly nové poznatky o výrobě, organizaci a distribuci zbroje v rámci Římské říše i za jejími hranicemi. Jednotlivá témata pokrývala oblast od západní Evropy po Balkán a sever kontinentu, časově pak období od doby železné až po pozdní antiku. Zřetelným trendem byla akcentace technologické, sociální, symbolické a mezikulturní dimenze vojenských artefaktů a posun odborného diskurzu směrem k holistickým a kontextuálně ukotveným interpretacím.

Martijn A. Wijnhoven, Institute of Archaeology,
Czech Academy of Sciences, Brno
Balázs Komoróczy, Institute of Archaeology,
Czech Academy of Sciences, Brno

Stanislav and Jana Stuchlík's influence on the problems of the Early Bronze Age in the Upper Oder Area

Until 1945, two monumental earthworks dominated the landscape of the Głubczyce plateau in the southern part of Upper Silesia: the first near today's Nowa Cerekwia village and the other near Jędrychowice (Stöckel 1867). They were not far from one another. Unfortunately, the Nowa Cerekwia location was completely leveled by various construction measures over the years, which is why there was later debate about whether it was actually an earthwork. The collections still contained artefacts from the pre-war period (Gedl 1962; 1964). Since Karel Tihelka (1967) wrote before the war that the materials from mentioned earthworks in the Wrocław Museum date from the late Early Bronze Age, these artefacts were assigned to the Věteřov culture. Karel Tihelka (1960, 1961, 1962) himself precisely defined the Věteřov material from the Moravian area, but the material in the sense of his definition was not available until the aforementioned publication.

The construction project in Nowa Cerekwia required an archaeological rescue excavation (Kunawicz 1975; 1976; 1978; 1979; Kunawicz-Kosińska 1980; 1981; 1982; 1983), which provided abundant settlement material from the Early Bronze Age. In later times, the settlement of Jędrychowice was also investigated archaeologically (Gedl et al., 1980; 1983). However, there were hardly any burial grounds from this area, so the majority of the artefacts came from settlements. One must also add that the general level of knowledge at this time was relatively poor, especially in the area north of the Sudetes. The material as K. Tihelka indicated was not available at this time, but that did not represent an obstacle to defining the two earthworks mentioned as still belonging to the Maďarovce–Věteřov–Boenheimkirchen (M–V–B) circle. The arguments for this were more than poor. This was a huge issue, although there was a study on Early Bronze Age settlement pottery by Stanislav Stuchlík (1972), and

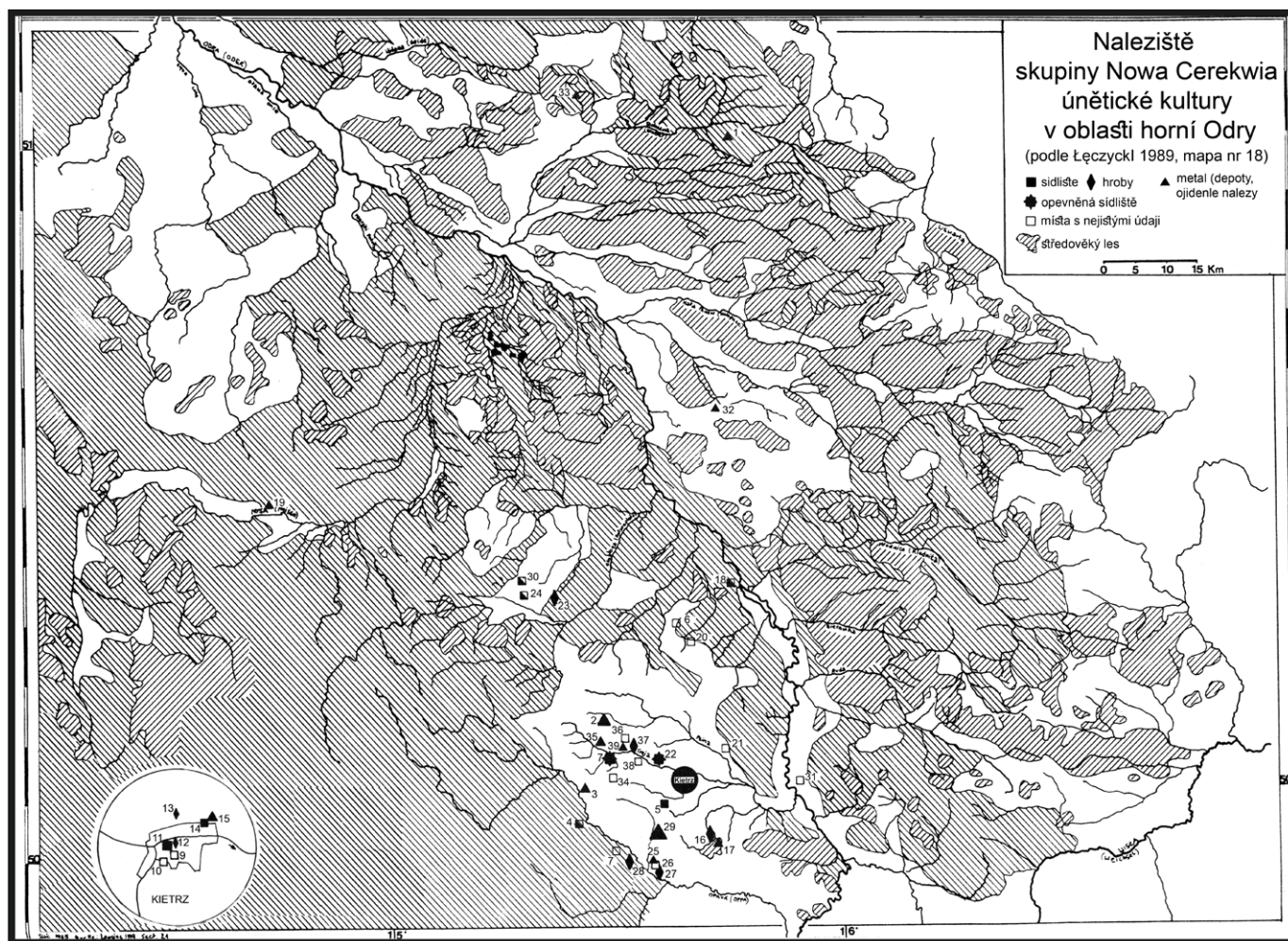

Fig. 1. List of the Únětice culture–Nowa Cerekwia group sites in Upper Oder area. 1 – Bogacica, gm. Kluczbork (No. 37); 2 – Bogdanowice, gm. Głubczyce (No. 38); 3 – Branice, gm. Branice (No. 59); 4 – Brumovice, stan. Benisovski, Opava District (No. 61); 5 – Dzierzysław, gm. Kietrz (No. 154); 6 – Gościęcín, gm. Pawłowiczki (No. 190); 7 – Holašovice (No. 211); 8 – Jędrychowice, gm. Branice (No. 221); 9 – Kietrz, stan. 1, gm. Kietrz (No. 241); 10 – Kietrz, stan. 2, gm. Kietrz (No. 242); 11 – Kietrz, stan. 6, gm. Kietrz (No. 243); 12 – Kietrz, stan. 6, gm. Kietrz (No. 244); 13 – Kietrz-Lęgi, gm. Kietrz (No. 254); 14 – Kietrz-Lęgi, gm. Kietrz (No. 255); 15 – Kietrz-Lęgi, gm. Kietrz (No. 256); 16 – Kobeřice, okres Opava (No. 272); 17 – Kobeřice, okres Opava (No. 273); 18 – Kožle, stan. 6, gm. Kędzierzyn-Koźle (No. 288); 19 – Ligota, stan. 3, gm. Otmuchów (No. 325); 20 – Ligota Wielka, gm. Pawłowiczki (No. 346); 21 – Maków, gm. Pietrowice Wielkie (No. 283); 22 – Nowa Cerekwia, stan. 18, gm. Kietrz (No. 421); 23 – Nowy Browiniec, gm. Pietrowice Wielkie (No. NB); 24 – Olszyna, gm. Lubrza (No. 443); 25 – Opawa-Kateřinky (No. 449); 26 – Opawa – Cihelna Wallik (No. 452); 27 – Opawa – Cihelna Wallik (No. 453); 28 – Opawa-Vávrovice (No. –); 29 – Pilszcz, gm. Kietrz (No. 497); 30 – Prężynka, stan. 14, gm. Lubrza (No. 525); 31 – Racibórz-Płonia, stan. 1 (No. 553); 32 – Raszowa, gm. Tarnów Opolski (No. 579); 33 – Wierzbica Górna, gm. Wołczyn (No. 700); 34 – Włodzienin, stan. 1, gm. Branice (No. 704); 35 – Włodzienin, stan. ?, gm. Branice (No. 712); 36 – Wojnowice, stan. 1, gm. Kietrz (No. 714); 37 – Wojnowice, stan. 19, gm. Kietrz (No. 718); 38 – Włodzienin, stan. 20, gm. Kietrz (No. 719); 39 – Włodzienin, stan. 20, gm. Kietrz (No. 720).

it was sufficient to use the comparative material from Moravia. In 1988, M. Gedl published an essay on the dating issues of the Nowa Cerekwia group. The attached illustrations clearly showed the two-stage development of the Jędrychowice complex. Some objects contained typical Únětice settlement material in the sense of Stuchlík, and some others contained the classic Věteřov settlement material in the sense of Jana Stuchlíková (1984). According to the numbering, there were different parts of the earthworks area. C14 datable material recovered from Jędrychowice confirmed Chochorowski's assumption about two-phase development of this earthwork (Molak 2008).

Over time, more material from the whole area was accumulated and gradually a dividing line could be drawn between the Únětice culture and the M-V-B circle (Fig. 1, 2). This was made possible primarily through the work of J. Stuchlíková (1984). The northern part of Moravia and subsequent Silesia were still more like *Terra Australis Incognita*. Yes, the material from the site in Brumovice – not so far from the mentioned earthworks – that came to light during Lumír Jisl's excavation were in the Opava Museum (Jisl 1955; 1968). A close examination of those artefacts conducted myself (Łęczycki 2014) showed

the typical material of the M-V-B circle in the sense of K. Tihelka and J. Stuchlíková. Among this material were forms of the Maďarovce culture in the sense of Anton Točík (1964) and those that could be defined as early Middle Bronze Age. In addition to this, artefacts from the Trzciniec culture might also be considered. Using Stuchlíková's study as a comparison, it can be assumed that a break occurred during the transition between the Únětice culture and the Věteřov culture in Silesia, i.e. in the Upper Oder area, because the artefacts from the classical and late phase of the M-V-B circle are quite sparse. However, penetration of the Trzciniec culture is to be expected from the east.

Based on the material obtained on the one hand and Moravian studies on the other, it can be assumed that at the beginning of the Early Bronze Age only the southernmost part of the Upper Oder area was occupied by the bearers of the Únětice culture (Łęczycki 1989; 2014). The remaining part was populated by various groups, most of whom belonged to the Mierzanowice culture (Łęczycki 2014, Karte 16, 17). Around the classic phase of the Únětice culture, the agricultural area was settled by the bearers of the Únětice culture. We are unclear as to how this happened. A fortified settlement was built in the center of the

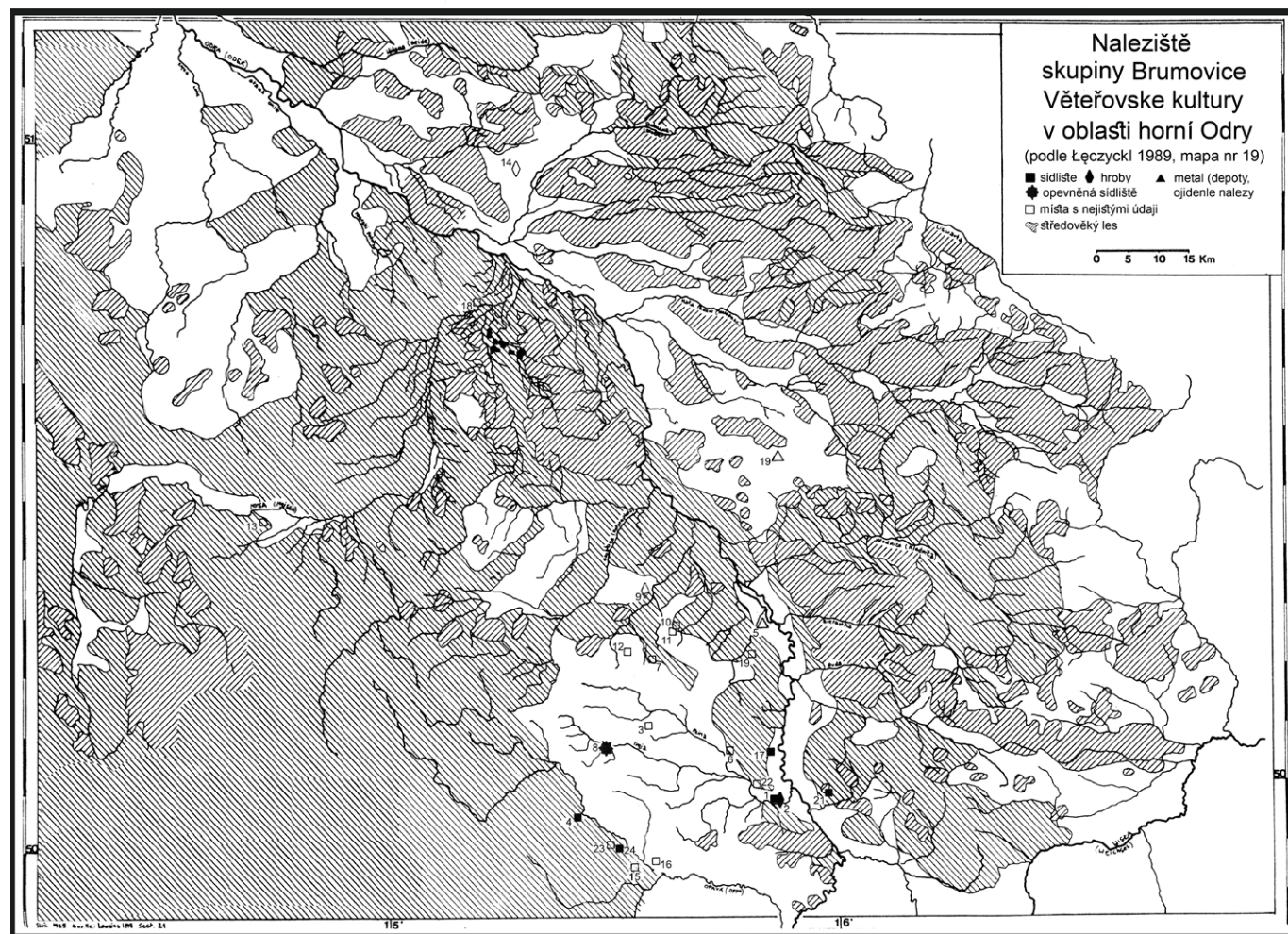

Fig. 2. List of Věteřov culture – Brumovice group sites in Upper Oder area. 1 – Bienkowice, gm. Krzyżanowice (No. 16); 2 – Bienkowice, gm. Krzyżanowice (No. 17); 3 – Boguchwałow, gm. Baborów (No. 41); 4 – Brumovice, okres Opava (No. 62); 5 – Cisek, gm. Cisek (No. 93); 6 – Cyprzanów, gm. Pietrowice Wielkie (No. 94); 7 – Grudnia Wielka, gm. Pawłowiczki (No. 204); 8 – Jędrychowice, gm. Branice (No. 221); 9 – Kazimierz, gm. Głogówek (No. 234); 10 – Ligota Wielka, stan. 1, gm. (No. 342); 11 – Ligota Wielka, gm. Pawłowiczki (No. 247); 12 – Lisieście, gm. Głubczyce (No. 355); 13 – Maciejowice, gm. Otmuchów, stan. 11 (No. 381); 14 – Mikowice, gm. Namysłów (No. 401); 15 – Opawa-Jaktar (No. 547); 16 – Opawa-Katarinki, Wallikova Cihelna (No. 454); 17 – Racibórz-Ocie, stan. 1 (No. 547); 18 – Sokolniki, gm. Dąbrowa (No. 630); 19 – Stebłów, gm. Krapkowice (No. 646); 20 – Strzelce Opolskie, gm. Strzelce Opolskie (No. 653); 21 – Syrynia, stan. III, gm. Lubomia (No. 662); 22 – Wojnowice, stan. 1, gm. Kietrz (No. 715); 23 – Opawa-Vávrovice, stan. Cihelna, Opava District (No. 734); 24 – Opawa-Vávrovice, Hof Gebauer, Opava District (No. 735).

Glubczyce Plateau Plain, which was surrounded by various other settlements. The ceramic artefacts therefore demonstrated diverse relationships with the Alföld (Łęczycki 2014, 218). Among other things, there were traces of the Hatvan and Vátya II and Szőreg cultures. From the multi-part votive hoard from Pilszcz, which is around the same age and placed in a circle, there are clear traces of relationships that extend from Switzerland and the foothills of the Bavarian Alps to Saxony and Slovakia (Łęczycki 2014, 227–229). Unfortunately, we do not know of any burial grounds in their immediate surroundings. There are places where grave fields could be suspected, but the closest one is Opava-Vávrovice (Hlas et al. 2017). At that time, the Jędrychowice settlement was unfortified (Chochorowski 1985). There is no evidence of material from the M–V–B circle from Nowa Cerekwia. It can be assumed that at that time the settlement was abandoned and the activities were moved to Jedrychowice, which was also fortified, but not so elaborately. According to the mapping of sites (Łęczycki 2014, Karte 18, 19) of the same age, the entire Glubczyce Plateau was cleared and the settlement was relocated to the border zone of this landscape. We do not currently know how long the settlement of Jędrychowice existed during the late phase of the Early Bronze Age.

The most important materials from the late phase of the Early Bronze Age come from the already mentioned settlement in Brumovice, on the Stream Cizina, a tributary of the Opava pushed into the inner part of the river valley. The location of this settlement seems to have had strategic reasons, which is why it was assumed that it was originally fortified. The settlement was in a very strategically advantageous location, especially with regard to the change in settlement activities between the Nowa Cerekwia and the Jedrychowice stages. The settlement of Brumovice, only partially excavated, consisted, among other things, of a multipurpose sunken dwelling probably similar to that of Moravian Budkovice (Ondráček, Stuchlíková 1982). This is where most of the artefacts come from. The entire ceramic material (Łęczycki 2014, Fig. 71–73) generally corresponds to the classical phase of Věteřov culture in the sense of Stuchlíková (1984), although a strong influence of the Maďarovce culture (cf. Točík 1964) is noticeable. In addition to the bulk of the material, artefacts from the Füzesabony culture and North Pannonian encrusted ceramics can be observed there. A supplement to this are ceramics that can be clearly assigned to the transition to the Middle Bronze Age, such as the knobbed ceramics, and forms of the Early Middle Bronze Age type Ragelsbrunn–Mistelbach. In addition to the traces of relationships of whatever kind with the groups in the south one can also recognize in the material from Brumovice those that demonstrate relationships with the north, i.e. with the Trzciniec culture. They are rarer, but they do exist. On the other hand, if we look at the Trzciniec culture itself, it is not uncommon to see traces of strong relationships with the M–V–B circle (Łęczycki 2014, 297–306). The influence of the M–V–B circle, at least as evidenced by the ceramics, reached as far as Greater Poland (Kłosińska 1997).

All the material from Jędrychowice has not yet been published. Therefore, we do not yet know how the transition between the Early Bronze Age and the Middle Bronze Age occurred. One thing is certain: the latest settlement activities of the Early Bronze Age overlap with the earliest settlement activities of the Middle Bronze Age. These activities fill in what has been understood for years by science in the context of phase A3, because we have settlements in Brumovice as well as in the other contemporary settlements from the surroundings, with the majority of the material from the M–V–B circle with traces of the earliest Middle Bronze Age and not vice versa.

The most important studies on the topic mentioned above were carried out by Stanislav Stuchlík with his study of settlement pottery from the Únětice culture in 1972, and his wife Jana Stuchlíková with her analysis of the Moravian Věteřov culture (1984). Without these two contributions, many aspects would not be understandable. I would like to take this opportunity to thank these two admirable scientists for their outstanding contributions.

References

- Gedl, M. 1962:** *Kultura łużycka na Górnym Śląsku*. Prace Komisji Archeologicznej 3. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Gedl, M. 1964:** Wczesny i starszy okres epoki brązu na Górnym Śląsku. *Przegląd Archeologiczny* XVI, 1963, 24–55.
- Gedl, M., Bąk, U., Chochorowski, J., Essen, R., Parczewski, M. 1980:** Jędrychowice. Woiwodschaft Opole, Gemeinde Branice. Burgwall II (Wehrsiedlung aus der frühen Bronzezeit). *Recherches Archeologiques* 1979, 8–15.
- Gedl, M. Bąk, U., Essen, R. 1983:** Jędrychowice. Province of Opole, community of Branice, Township II (A Fortified Township from the Early Bronze Age). *Recherches Archeologiques* 1981, 5–12.
- Hlas, J., Stuchlík, S., Šín, L. 2017:** Únětické pohřebiště v Opavě–Vávrovicích. *Památky archeologické* CVIII, 39–88.
- Jisl, L. 1955:** *Průvodce výstavou Pravěk Slezska*. Opava: Slezské museum.
- Jisl, L. 1968:** Slezsko a Ostravsko v pravěku a rané době dějinné. In: A. Grobelný et al: *Ostravsko do roku 1848. Kapitoly k historickému vývoji Slezska a Ostravska od pravěku k revolučnímu roku 1848*. Ostrava: Profil, 10–29.
- Kłosińska, E. 1997:** *Starszy okres epoki brązu w dorzeczu Warty*. Wrocław: WERK.
- Kunawicz, E. 1975:** Nowa Cerekwia, pow. Glubczyce. *Silesia Antiqua* XVII, 332–333.
- Kunawicz, E. 1976:** Nowa Cerekwia, woj. Opole. *Silesia Antiqua* XVIII, 299–301.
- Kunawicz, E. 1978:** Nowa Cerekwia, gm. Kietrz, woj. Opole. *Silesia Antiqua* XX, 295–301.
- Kunawicz, E. 1979:** Nowa Cerekwia, gm. Kietrz, woj. Opole. *Silesia Antiqua* XXI, 322–326.
- Kunawicz-Kosińska, E. 1980:** Nowa Cerekwia, woj. Opole. *Silesia Antiqua* XXII, 282–284.
- Kunawicz-Kosińska, E. 1981:** Osada wczesnobrązowa w Nowej Cerekwi, woj. Opole. *Silesia Antiqua* XXIII, 47–78.
- Kunawicz-Kosińska, E. 1982:** Osada wczesnobrązowa w Nowej Cerekwi, woj. Opole. Część II. *Silesia Antiqua* XXIV, 57–84.
- Kunawicz-Kosińska, E. 1983:** Nowa Cerekwia, woj. Opole. *Silesia Antiqua* XXV, 184.
- Łęczycki, S. 1989:** *Äneolithikum und Frühbronzezeit im Raum der Oberen Oder*, (unveröffentlichte Dissertation). München.
- Łęczycki, S. 2014:** *Äneolithikum und Frühbronzezeit im Raum der Oberen Oder*. Katowice: Muzeum Śląskie, Muzeum Rejestrowane.
- Molak, J. 2008:** Remarks on dating of the Nowa Cerekwia Group. *Sprawozdania Archeologiczne* 60, 129–144.
- Ondráček, J., Stuchlíková J. 1982:** *Věteřovské sídliště v Budkovicích*. Fontes Archaeologiae Moravicae XVI. Brno: Archeologický ústav ČSAV.
- Stöckel, R. 1867:** „Bladen“ und „Hennerwitz“. *Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift* VII, 409.
- Stuchlík, S. 1972:** *Moravská únětická sídliště*. Manuscript of the dissertation. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filozofická fakulta. Stored in: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Stuchlíková, J. 1984:** *Problematika vzniku a vývoje věteřovské skupiny na Moravě*. Manuscript of the dissertation. Stored in: knihovna Archeologického ústavu AV ČR, Brno.
- Tihelka, K. 1960:** Moravský věteřovský typ. *Památky archeologické* LI(1), 27–135.

Tihelka, K. 1961: Der Věteřov (Witterschauer) - Typus in Mähren.

In: O. Fabiánová (ed.): *Kommission für das Äneolithikum und die ältere Bronzezeit Nitra 1958*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 77–109.

Tihelka, K. 1962: Moravský věteřovský typ. II. část (materiál). *Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied* 8, 7–173.

Tihelka, K. 1967: K otázce věteřovského osídlení ve Slezsku. *Acta Universitatis Wratislaviensis* 56. *Studia Archeologiczne* II, 155–164.

Točík, A. 1964: Opevněná osada z doby bronzové ve Veselom.

Archaeologica Slovaca. Fontes V. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

Resumé

Přínos Stanislava a Jany Stuchlíkových k problematice starší doby bronzové v oblasti horní Odry

Článek shrnuje problematiku výzkumu starší doby bronzové v oblasti horní Odry, se zaměřením na Hlubčickou pahorkatinu. Počáteční výzkumy se soustředily na monumentální zemní stavby u Nowe Cerekwie a Jędrychowic, přičemž kulturní atribuce nálezů byla nejistá kvůli omezeným předválečným datům a nedostatečnému poznání území severně od Sudet. Ačkoliv byly nálezy

na základě předválečných informací často připisovány věteřovské kultuře, chyběl srovnávací materiál a přesnější definice. Následné archeologické, zejména záchranné, výzkumy v Nowe Cerekwie a výzkumy v Jędrychowicích a Brumovicích (okr. Opava), přinesly bohatý sídlištní materiál. Analýza těchto nálezů odhalila komplexní, vícefázové osídlení regionu s prokazatelnými vlivy únětické kultury a následně maďarovsko-věteřovsko-böheimkirchského (M–V–B) okruhu, doplněné o kontakty s dalšími kulturami, např. Trzciniec, a vzdálenější vlivy z jihu i východu (obr. 1, 2). Klíčové pro správné rozlišení těchto kulturních fází a interpretaci získaného materiálu byly práce Stanislava Stuchlíka (studie únětické sídlištní keramiky, 1972) a především Jany Stuchlíkové (analýza moravské věteřovské kultury, 1984). Jejich výzkumy poskytly nezbytný srovnávací rámec, který umožnil spolehlivě definovat hranici mezi únětickou kulturou a M–V–B okruhem v regionu a charakterizovat postupný vývoj, včetně přechodu do střední doby bronzové. Článek zdůrazňuje zásadní význam příspěvků Stanislava a Jany Stuchlíkových pro prohloubení poznání starší doby bronzové v oblasti Horní Odry, které by bez jejich prací nebylo možné.

Stefan Łęczyski, independent researcher

Zemřel profesor PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc.

Archeologickou obec zastihla velmi smutná zpráva. Dne 14. dubna 2025 odešel z tohoto světa vysoce erudovaný odborník a vynikající vědec – archeolog a historik, ale i vysokoškolský učitel, profesor A. T. Ruttkay (*1941) (obr. 1). Patřil ke generaci badatelů (navazující na své předchůdce, jakými byli např. B. Polla anebo A. Habovštiak), která uváděla v život nově se etablojící disciplínu – středověkou (historickou) archeologii a upevňovala její postavení nejen na Slovensku, ale i v rámci tehdejšího Československa. Svůj badatelský zájem však směřoval i do období raného středověku, kde jej upoutalo především období velkomoravské. Jeho vskutku rozsáhlá publikační činnost (mimo jiné 13 monografií; viz Fábiková 2011; CREPČ), vycházející jak z vlastních terénních aktivit (např. Ducové, Nitrianská Blatnica a celá řada dalších lokalit), tak i pečlivé a minuciózní práce v muzejních sbírkách a archivech, mu vynesla oprávněné uznání nejen v domácí odborné komunitě, ale i v celém středoevropském prostoru. Jeho studie jsou dodnes vysoce ceněny, citovány a některé svým způsobem nepřekony. Řada domácích i zahraničních časopisů si považovala za čest mít badatele takového formátu ve svých redakčních radách, a získat jej se podařilo i našemu periodiku *Přehled výzkumů*, v němž se jako člen rady angažoval v letech 2005–2020; jeho přehled, konciliantní přístup k řešení problémů a nekonfliktní a přátelské chování byly jednoznačným přínosem pro její práci.

Nelze nezpomenout, že prof. Ruttkay stál téměř dvě desetiletí (1991–2008) v čele Archeologického ústavu SAV v Nitře, kde se osvědčil rovněž jako skvělý organizátor, mající zásadní podíl na jeho všestranném rozvoji s akcentem položeným mimo jiné také na širokou mezinárodní spolupráci. Po rozdělení republiky v roce 1993 preferoval úzkou kooperaci s moravskými a českými kolegy, jež se projevila v řešení společných projektů, organizování odborných konferencí a výstav, kolektivních vědeckých výstupů i konzultací. Dlouhá léta taktéž zaštiťoval prestižní mezinárodní projekt Moravia Magna pod patronací Union Académique Internationale v Bruselu, jenž se bytostně dotýkal i brněnského archeologického ústavu Akademie věd ČR.

Dalo by se jistě dlouze pokračovat ve vyjmenování Sašových zásluh o obor, jeho rozvoj a propagaci, zdůraznit je však nezbytné i jeho lidskou stránku. Byl člověkem nesmírně pracovitým, přitom vždy ochotným podělit se o nabyté znalosti a zkušenosti se studenty, kolegy i laiky bez jakýchkoliv podmínek. Jednání s ním mělo vždy patřičnou úroveň, byl milý a pozorný, představoval „starou školu“ v tom nejlepší slova smyslu. Jeho odchod nás zastihl nepřípravené, nic nenasvědčovalo tomu, že by se to mohlo stát tak brzy. Bude nám chybět a budeme na něj vzpomínat jako na osobnost, s níž byla radost se setkávat a diskutovat o problémech a záležitostech nejen odborných.

Čest jeho památce.

Obr. 1. Profesor PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc. (1941–2025). Foto uloženo v Archivu Archeologického ústavu SAV, Nitra.

Fig. 1. Professor PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc. (1941–2025). Photo stored in Archive of the Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences, Nitra.

Literatura

CREPČ: *Centrálny register evidence publikačnej činnosti* [online].

© 2012CVTI SR. [cit. 2025-06-10]. Dostupné z: <https://cms.crepc.sk/>.

Fábiková, D. (zost.) 2011: Bibliografia [A. Ruttkay]. *Slovenská archeológia LIX*(2), 375–388.

Summary

Obituary: Professor PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc.

Professor PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc. (1941–2025), was a prominent archaeologist, historian, and university lecturer, recognised as one of the founders of medieval archaeology in Slovakia and former Czechoslovakia (Fig. 1). His research focused especially on the era of Great Moravia, where he conducted numerous field investigations (e.g. at Ducové, Nitrianska Blatnica). He published 13 monographs, and his work is highly valued both domestically and internationally. He served for many years on the editorial boards of professional journals, including *Přehled výzkumů* (2005–2020), and led the Archaeological Institute of the Slovak Academy of Sciences in Nitra for almost two decades, fostering international cooperation, particularly with Czech and Moravian colleagues. He was the guarantor of the Moravia Magna project and made significant contributions to the advancement and popularisation of the discipline. Professor Ruttkay was respected not only for his expertise but also for his humanity, willingness, and kindness. His passing is a great loss to the archaeological community. Honour to his memory.

Pavel Kouřil, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.